

Japon Mucizesi Gerçek mi?

JAPONLARIN köklerinin nereden geldiğini hiç kimse tam olarak bilmez. Ancak Asya kıtasından gelen Moğol kökenli göçmenlerin Japon halkını oluşturduğu tahmin edilir. Güneybatı Pasifik bölgesinden gelen göçmenlerin Japon adalarına yerleşerek bu kavmi oluşturdukları olasıdır. Kesin olan konu, bugün Hokkaido adasında yaşamakta olan Ainu adlı eski bir kavmin Japon adalarının ilk halkı olduğudur. Bugün Ainu halkı son derece azdır. Sayıları yaklaşık 30 000 dolayındadır. Yaşamlarını avcılık ve balıkçılıkla geçirmiş olan bu kavim bir zamanların güçlü savaşçılarıdır. Yazılı bir dilleri yoktur. Ancak Sapporo ve Hokkaido adalarındaki yer isimleri Ainu dilinden gelmektedir. Asya'dan gelen göçmenler Ainu'ları adalardan atmak için onlarla şiddetli savaşlar yapmışlar (özellikle Honshu'nun kuzeyinde) ve sonuçta onları Hokkaido'ya sürmüşlerdir.

Japon bayrağı beyaz zemin üzerine kırmızı bir yuvarlaktan oluşur. Japonlar kendi ülkelerini 'Güneşin Ülkesi' anlamına gelen Nippon diye adlandırırlar. Bu kırmızı yuvarlak güneşi temsil eder. Güneş, Japon mitolojisinde önemli bir role sahiptir. Efsaneye göre, Tanrıça Güneş, torununu gökten dünyaya Japonya'yı yönetmek üzere yollamıştır. Güneşin torunu Kyushu'daki bir dağa inmiş ve oradan ülkeyi yönetmiş, onun büyük torunu Jimmu Tenno (imparator Jimmu) Orta Japonya'daki Yamato eyaletine (bugünkü Kyoto civarı) başarılı bir sefer düzenlemiştir. Böylece burası ülkenin başkenti olmuştur. Japonlar, hükümdarların Güneş Tanrıçası'ndan geldiğini söylerler. Bu nedenle ülkelerini diğer dünya ülkelerinden oldukça ayrıcalıklı görürler.

Gerçekte bir kabile reisinden biraz daha güçlü olan ilk hükümdarlar güneş mezhebinin rahibi olma rolünü de üstlenirdi. O zamanlar Japonya, Tanrı'nın

rahipleri aracılığıyla yönettiği teokratik bir devlettir. Tanrılar birkaç taneydi. Dağların, nehirlerin ve göllerin tanrıları da vardı. Bu dinin M.S. altıncı yüzyılda Budizm'in Kore üzerinden Japonya'ya girişine kadar bir ismi yoktu. Sonra, Çince bir kelime olan Shinto (tanrıların yolu) dini olarak adlandırıldı.

Yıllar geçtikçe İmparator Jimmu'nun tanrıları hakimiyetlerini Japonya'nın batı tarafına kadar genişlettiler. Ayrıca Kore'ye de seferler düzenlediler ve buraya birçok bilgin gönderdiler. Bu tarihlerde Kore ve Japonya arasında çok yoğun bir trafik olduğunu kolayca tahmin edebiliriz. Ancak kültür ve uygarlık bakımından bu iki ülke şimdi olduğu gibi eskiden de farklıydı. Japonya bir tür klan topluluklarından oluşan bir devletken, Kore Çin İmparatorluğu'nun nispeten gelişmiş olan uygarlığını almıştı. Uygarlık teknik yeteneklerin gelişmiş olması, dış dünyaya ve yeniliklere açıklık anla-

mına geliyordu. Bu nedenle Koreli ustalar ve sanatçılar Japonya'da çok rağbet görmekteydi. Ama Çinliler Korelilerden daha gözdeydi. Bu Koreli ve Çinli ustalar Japonya'ya çeşitli yenilikler getirdiler. İpek böcekçiliği, silah ve çeşitli metal eşya yapım teknikleri böylelikle Japonya'ya ithal edildi. Ancak ithal edilen üç şey vardı ki, bunlar belki en önemlileriydi: Çin yazısı, Budizm ve Konfüçyüs felsefesi.

Çin yazısı Japonya'da resmi anlamda 5. yüzyılın başından itibaren kullanılmaya başlandı. Aslında Japonca gramer bakımından Çince'den farklı olmasına rağmen, Çin kültürü Japonları oldukça etkilemiş ve bu tür yenilikler olmuştur. 6. yüzyılın ortasında Budizm Japonya'ya girdiğinde eski dinin ve tanrılara olan inancın tehlikeye gireceği korkusu yaşanmıştı. Fakat toleranslı bir din olan Budizm, diğer tanrılara olan inanca karışmıyordu. Yani Budist olan bir kişi eski tanrılara inanmaya devam edebilirdi. Budizm'in Shinto'dan daha popüler olmasının sebebi, Shinto dininin teolojik açıdan zayıf olmasıydı. Bugün birçok Japon hem Budizm hem de Shintoizm inanır.

Japon Kültürü

Aslında bir ulus için genelleştirme yapmak son derece zordur. Ama Japon ulusunun kültüründen gelen çok belirgin birtakım özellikleri var ki bunlar Japonları hem Türklerden hem de Batı toplumundan keskin şekilde ayırıyor ve "Japon mucizesi" denen olguya bazı yanıtlar getiriyor. O halde ne söylenebilir Japonlar hakkında?

Japon kültüründe çalışmak çok önemlidir. Çalışkanlık, temizlik ve düzenlilik günlük yaşamın en olağan parçalarıdır. Maddi kazanç onlar için önemlidir. Fabrikadaki fazla üretim, firmadaki büyük satış onlar için ikramiye artışı anlamına gelir. Bir memur haftada 6 gün, günde 12-16 saat çalışır.

Diğer taraftan, Japonlarda grup inancı vardır. Bireyci değildirlir. Her şeyi grup halinde yaparlar. Bu iş, küçük bir işyeri, büyük bir değirmen, tarla, balıkçı teknesi, kısacası her şey olabilir. Grup çalışmasında oldukça başarılıdırlar. Ücretler ise kişinin kıdemine, yani o işte geçirmiş olduğu süreye göre belirlenir. Bir Japon bir kuruluşa girdiğinde o kuruluşla bütünleşir ve kendisini ömür boyu

Japonların geleneksel düğün törenleri ve ev yaşamından örnekler.

o kuruluşun hizmetine adanır. Bu durum Batı dünyası için de bir ölçüde geçerli olmakla birlikte, Japonlarda çok daha kuvvetlidir. İşyerinde patron, çalışanın sadece işle ilgili durumuyla değil, özel hayatındaki sorunlarıyla da ilgilenir ve ona yardım etmeye çalışır. Kısacası çalışanın koruyucusu gibidir. Kişi işe girdikten emekli olana kadar aynı işyerinde çalıştığı için işyeri onun evi, iş arkadaşları ise ailesi haline gelir. Bu anlayış bir anlamda Konfüçyüs ve Bushida felsefesinden kaynaklanır. Konfüçyüs anlayışına göre bazı yükümlülükler vardır ve bunlar aileden başlar: Kadın kocasını sevmeli ve ona itaat etmeli, küçük kardeşler büyük kardeşlere itaat etmelidir. Öğrenciler öğretmenlerine saygı göstermelidir. Çalışan bir kişi işverenine ve amirlerine bağlılık sunmalıdır. Ulus hükümete karşı hizmet bağlılığı içinde olmalıdır. Buna

karşılık itaat gösterilen kimseler de itaat edenleri korurlar, onlardan sorumludurlar. Ne var ki Konfüçyüs felsefesi bugün Japonya'da pek de geçerli değil. 1945-1953 yılları arasında yaşanan Amerikan işgali sırasında batılı düşüncelerden çok etkilenildi ve geleneksel fikirler eski moda oldu. O halde yukarıda saydığımız Konfüçyüs felsefesinin yükümlülükleri neden hala bir ölçüde geçerli? Bu durum Japon toplumunun paradokslarından biri sayılabilir. Japon toplumu belki bilinçsiz olarak Konfüçyüs felsefesini reddetmiş, ama bunun kurallarını bilinçli olarak uygulamaya devam etmiş.

Japon insanı "organizasyon adamı" olarak tanımlanabilir. Yaptığı işi değiştirip başka işe atlamaktansa çok çalışmayı tercih eder. Karşısına çıkan zorluklarda geçmişten güç ve esin alır; yani geçmişle bugünü bağdaştırır. Doğayla barışık olma, doğayı iyi tanıyarak ondan yararlanmaya çalışma ilkesi ise Japonları kaynakları rasyonel şekilde kullanmaya iter. Ayrıca çok sabırlı bir ulus olan Japonlar, başarısızlıktan hemen yılmazlar. Yaparken öğrenirler, yaptıkları şeyi yeniden dener ve hep daha iyisini yapmaya çalışırlar. Ancak keşfedilmiş şeyleri yeniden keşfetmeye çalışmazlar, onları geliştirmeye uğraşırlar.

3 Mart'ta kutlanan Kız Çocukları Bayramı

Doğu'nun gelenekleriyle Batı'nın yenilikleri Japonya'da öylesine iç içedir ki, hangisinin nerede başlayıp hangisinin nerede bittiğini anlamak zordur. İlk bakışta Japonya'da herkes çok moderndir; herkes teknolojiden haberdardır ve gelişmiş makineleri iyi kullanırlar. Yine de eve geldiklerinde geleneksel Japon yaşamını sürdürürler. Bunun esas nedeni kendi kültürlerinin ve yaşantı tarzlarının oldukça özel ve güzel olduğunu düşünmelerinden kaynaklanır.

Çağdaşlaşma Süreci

2. Dünya Savaşı'ndan korkunç bir yıkıntıyla çıkan Japonya kısa sürede

teknolojinin, modernizmin ve yeniliğin doruğuna tırmandı. Bunun temelinde Japonların hayat anlayışı ve modernizmden ne anladıkları yatıyor. Japonya modernleşmeye adım attığında amacı, Batılılaşma değil yenileşmeydi. Japonlar kendilerine Batı'yı örnek almadılar. Amaç çağdaşlaşmaydı. Geleneklerine çok bağlı olan Japon insanı bu yolda, kültüründen vazgeçmeyi asla düşünmüyordu. Tokugawa dönemi hariç, Japonya, kültür olarak her zaman dışa açık bir politika izlemiş ve dışarıdan aldığı kültürü özümseyip Japonlaştırmıştır. Gerçi bugün Japonya Batı dünyasına benzemiyor, ama eski haline de hiç benzemiyor. Japon insanı ne Batılı gibi ne de

yüzyıl önceki Japon gibi yaşıyor. Onun yaşadığı hayat çağdaş bir Japon'un hayatı.

Aslında bu çağdaşlaşma birdenbire 2.Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmadı. Japonlar 1500 yıl önce de Budizm'in ilk barışçı saldırısında aynı uyumu göstermişler. Budizm'in yazısını, sanatını, düşünce sistemini, öğretisini, ilkelerini, ürünlerini almışlar. Anayasalarını, yönetim ve tarım örgütlerini yenilemişler. Böylece yeni bir Japonya yaratmışlar ve Çin'in kendilerini özümsemesinden de kurtulmuşlar. Japonya'nın Hristiyan dünyasına kapılarını sertçe kapatışı ilk kez 16. yüzyılın ilk yarısında, rotasını şaşırmış Hristiyan gemicileriyle

Japon Başarısı Mucize mi?

Bozkurt Güvenç

Bu yüzyılın başlarında, Japonya'nın Çarlık Rusyası'nı 1904-1905 savaşıyla karada ve denizde, ağır bir yenilgiye uğratmasıyla, Birinci Mucize 1905'te yaşanmıştı. Ülkemizdeki köklü Japon hayranlığı ile "Togo" adı bu "mucize"den kalmaz. Japonların askeri başarısı Osmanlı'ya "ben de yapabilirim" umudunu vermiştir. İkinci Savaş, mucize anıları küllendi. Japonya'nın teslim oluşu mucizeyi unutturdu. Ancak, Kore Savaşı'ndan günümüze, dünya ikinci "Japon Mucizesi"ni yaşıyor. Batı'da "Narin Çiçek" Japonya'nın hızlı toparlanıp başa gürüşür duruma gelmesi; İslam Dünyası'nda ise "kültürünü hiç değiştirmeden, Batı'dan sadece teknoloji alarak kalkınması" gerçek bir "mucize" olarak görüldü. Hatta Türkiye'ye örnek gösterildi (**Eğitim Millî Raporu** 1961). Bize, "Batı'dan teknoloji alın, kültürünüzü koruyun" dendi. Bu tanı ve ögüt belki gerçekçi veya geçerli değil ama kulağa hoş gelmiş olmalıydı. (Befu 1971).

Binlerce bilgin, sanatçı, araştırmacı Japonya'ya koştu; Mucizeyi yerinde görmek, sırrını çözmek için. "Japonya'yı anlamak zor çünkü çok basit" diyen Singer'e (1973) kulak veren çıkmadı. Ünlü Japonya uzmanı Maraini (1971)'nin, "**Tarihöncesinden beri çağdaş olan Japonya**" medyanın ilgisini çekmedi. Oysa, Almanların 1770'lerde latince siyah-beyaz bastıkları ilk **Anatomi Atlası**'nı Japonlar; 2-3 yıl sonra üç dilde dört renkli basmışlardı. Dünya "dehanın rolünü en aza indirmiş olan bu toplumun" başarılarını, "mucize" olarak görmeyi tercih etti. Çağdaşlaşmaya 1868'de karar veren küçük Asya ülkesi, nasıl olur da,

yüz yıl içinde, dünyanın en güçlülere arasına girebilirdi? İktisatçı Ozaki (1978), "mucize"nin, insan ilişkilerinden (yani yapı ve kültürden) kaynaklandığını açıkladıysa da etkisi olmadı. Mucize, Japonların **ışkolkol** oluşunda, meşakkatli sevdiklerinde, günde 15-16 saat çalışmalarda, **Geysa**'ların büyüünde, Harakiri'nin dramatik dehşetinde, yüksek intihar oranlarında, **Kamikaze** ruhunda ve emeği sömüren **Taykun**'larda arandı. Bulunamayınca da "mucize" söylencesi tuttu, güçlendi, yayıldı. Adı üstünde, mucize tam bir "mucize"ydi.

Mucize, başarılı ve hızlı kalkınmada değil, **gelişmenin değişmeden sağlanmış olmasında** düğümleniyordu. Acaba, Japonya değişmeden mi kalkınmıştı gerçekten? **Kimonolara, Tokyo tipi** terliklere, **Geysa**'lara, ayakkabı çıkıp diz çökerek çubukla yemek yediklerine bakılırsa, Japon kültürü değişmemişti. Gerçi her gelişme mucize sayılmazdı ama "değişmeden gelişme" -eğer doğrusa- mucize sayılmıyordu. Batı'nın ikiyüzlü yolda yaptığını Japonya yüzyıla nasıl sığdırmıştı? Tarihçi Smith (1975), Japon modernleşmesinin köklerini 16.yy'da **Shogun**'ların yaptığı, **toprak, tarım ve vergi** reformlarında buluyordu. Çeltik köylüsü, askeri feodalitenin koyduğu ağır vergileri ödeyebilmek için, 250 yılda, üretimin verimliliğini iki-üç kat artırmayı başarmış; % 30 kentleşme, % 40 okur-yazarlık oranı ve gelişmiş işbölümüyle toplumu endüstri devrimine hazırlamıştı. Japonya değişiyordu. Ancak bu süreçte Batılının anlayamadığı türden bir süreklilik vardı. Diyalektik Batı bu sürekliliği, **değişmezlik** gibi yorumlama yanlısına düşüyordu. Her gün her alanda kendini yenileyebilen bir ülkenin devrimle ihtiyacı yoktu. **Shogun**'luğa son veren devrimci ayaklanmanın adı "**Meiji Restorasyonu**" ydu. Değişmediği ileri sürülen Budha dinine göre de "hayat değişme"ydi. Böyle bir dinin neresi, nasıl değiştirilebilirdi ki? Aslında, Mikado'nun küçük insanları koca Budhizm'i bile Japonlaştırmışlardı. (Gü-

venç 1995). Değişmez gibi görünen Japonya'da değişmeyen törelerden biri, bebek eğitimidir. Herşeyin büyük bir hızla değiştiği toplumda Japonlar, çocuğu, annesine, ailesine ve Japonya'ya bağlı duruma getiren temel kişilik (**tatami**) yapısını korumada başarılı görünüyorlar: Bir tanı gibi, sevgi ve saygıyla, ceza görmeden (onuru kınmadan) yetiştirilen çocuk, kendisini -Japon gibi değil de- "Japonya" gibi görür. "Ülkem bana ne verdi?" demez, "Ben ona ne yapabilirim?" diye sorar. Büyür gider, bu "on" (vefa) borcunu ödeyememesinin ezikliğinden kurtulamaz (Benedict 1966). Değişme süreci içinde böyle kişilik yapısının, bir ölçüde korunabilmiş olması, mucizeye çok yaklaşıyor, özgün bir Japon başarısı sayılabilir.

Japonya, değişti, değişiyor, kuşkusuz değişecek de, ama nasıl? Eskiği atıp yerine yenisini koyarak değil de, bir ağacın **kambiyum zar** gibi, taşıyıcı kültür varlığının çevresine yeni yaş halkaları ekleyerek. Yeninin altında ya da gerisinde yaşayan yapılar, Japonya'nın değişmediği yanlısına yol açar (Nakane 1970). **Geysa**'larla çay içenler, kimonolu hosteslerle çiğ balık yiyen turistler Japonya'nın değişmediğine tanıklık ederler.

Uygartığı, "insanoğlunun doğaya egemenliği" gibi algılayan ve bununla övünen Batılı'nın Japonya'yı anlaması hiç kolay olmadı. Japon insanının varlık ülküsü -**güçlü olanın seçilmesi değil**- Doğa ile birlikte varolmak, var kalmaktır. İşte, Japon çağdaşlaşmasının **değişmeyen birkaç ilkesi!**

Kaynaklar

Befu, H.: Japan: An Anthropological Introduction. Chandler, 1971
Benedict, R. Krizantem ve Kılıç. T.İg Bankası, 1966
Güvenç, B. Japon Kültürü, T.İg Bankası, 1996
Maraini, F. Japan: Patterns of Continuity. Tokyo, Kodansha, 1971
Nakane, C. The Japanese Society, Berkeley, 1970
Ozaki, R.S. The Japanese: A Cultural Portrait, Tokyo, Tuttle, 1978
Singer, K. Mirror, Sword and Jewel, N.Y., 1973
Smith, T.C. The Agrarian Origins of Modern Japan, Stanford, 1975

ve sonra da işini bilen Cizvit misyonerleriyle karşılaşması sonucunda olmuş. Japonlar Hristiyanlığa başlangıçta büyük bir hayranlık duymakla birlikte, bu dini benimsemeleri halinde derhal sömürgeleşeceklerini anlamış ve kapıyı hızla kapatmışlardır. Hele iki buçuk yüzyıl süren Tokugawa döneminde (1600-1850) Batılılaşma söz konusu bile olmamıştı. Ancak bu dönemde Batı'nın izlediği yol ve teknolojik gelişmeler yakından izlenmeye çalışılmıştı. Batı'ya yetişmek şarttı onlar için, direnmek anlamsızdı. İmparator Meiji'nin yönettiği yenileşme devrimiyle Japonya yaklaşık yüz yıllık teknoloji açığını kapatmaya girişti ve gerçekten yüz yıl içinde bunu başardı.

Modernleşmede elbette en önemli adım 2. Dünya Savaşı'nın bitiminde atıldı. Amerika ve Japonya arasında savaş sonrası yapılan anlaşmalara göre Amerika Japonya'yı askeri savunma sahası içine alacak, Japonya da kaynaklarını askeri alanlar yerine tamamen ekonomiye yöneltecekti. Japonya'nın işgal ve yönetiminden sorumlu General Mc Arthur 1945 Kasım'ında Japon hükümetinden beş temel reform istedi. Sendikal özgürlük, kadınlara oy hakkı, serbest eğitim sisteminin kurulması, mutlak yetçi siyasal rejimin ortadan kaldırılması ve ekonomik sistemin demokratikleştirilmesi. İşte Japon mucizesi denen olgu bu beş temel üzerine kurulmuştur.

Japonya, 1955 yılında, bir ülkenin genel zenginliğinin göstergesi olan kişi başına gayri safi milli hasılda (GSMH) savaş öncesi (1934-1936) yıllarındaki düzeyi yakaladı. 1955-1965 yılları arasında gerçekleştirdiği GSMH büyüme hızı o

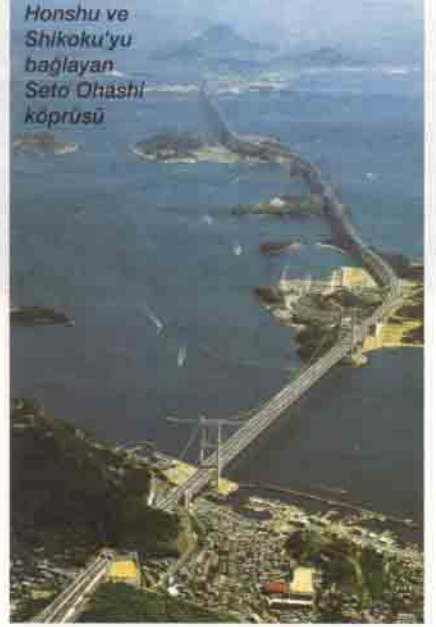
dönemde % 9,9 ile dünya rekorunu oluşturuyordu. 1959-1964 yılları arasında milli gelir iki katına çıkarıldı. Aslında bu orana on yıl içinde ulaşmak planlanıyordu. Bu oranlarıyla Japonya günümüzde, ABD'den sonra dünyanın ikinci büyük ekonomisine; Kuveyt, İsviçre ve Finlandiya'dan sonra ise kişi başına en yüksek milli gelirine sahip olan dördüncü devlettir.

Yüzyıllık bu teknoloji serüveni içinde Japonlar kendi kimliklerini korumayı bilmiş ve dışardan aldıkları yenilikleri hep kendi kültürlerine uyarlayarak kullanmışlardır. Doğal kaynaklarını en iyi biçimde değerlendirmeleri, bazı olanakların kötüye kullanılmasını önlemek için geliştirdikleri denetim sistemleri, suç oranının azlığı, gelişmiş ve sistemli şekilde çalışan kurumları sayesinde de Japonlar çağdaşlaşma yolunda hızla ilerlemişlerdir.

Bugünkü Japonya

Çok hızlı bir gelişme gösteren Japonya peki şimdi ne durumda? Batılı kaynaklar bu gelişmenin yavaşladığını, hatta gerilemeye yüz tuttuğunu belirtiyorlar. Örneğin, Japonya'nın gündemini sürekli işgal eden işsizlik sorunu var. İşsizlik oranı bugün % 3 dolaylarında. Türkiye açısından düşünüldüğünde komik sayılabilecek bu oran Japonya için bir şok; çünkü Japonya tam istihdama almış bir ülke.

Haftada 6 gün, günde 16 saat dinlenmeksizin çalışan Japonlar, özellikle gençler, artık bu kadar yoğun çalışmak istemiyorlar. Daha iyi ücret, daha fazla

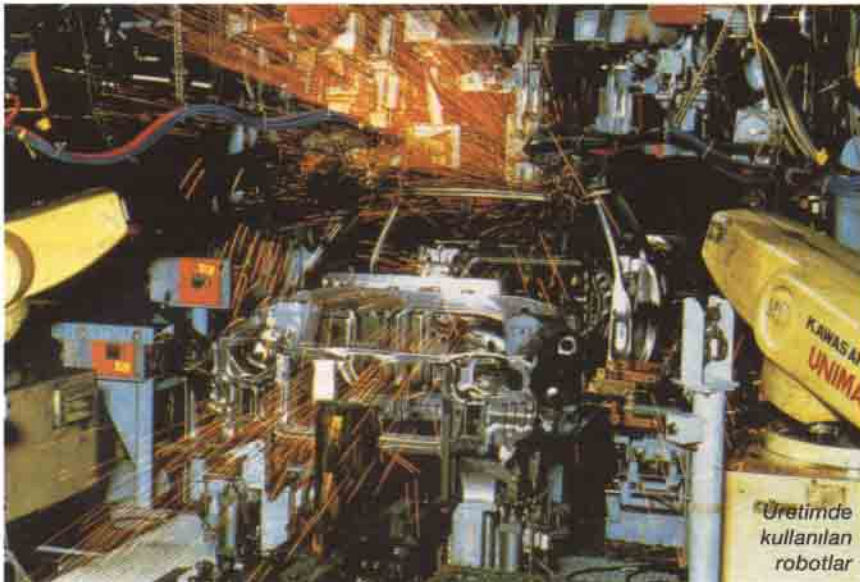

Honshu ve Shikoku'yu bağlayan Seto Ohashi köprüsü

ikramiye ve daha kısa çalışma saatleri talep ediyorlar. Savaşı yaşamış kuşak giderek yok oluyor, o yüzden eski geleneksel anlayışlar terk edilmeye yüz tutuyor. Belki de Japonlar artık bireyci olma istegindeler. Gençler savaş kuşağı insanına "işkolik" olarak bakıyorlar ve o zamanki yoksulluktan o kadar uzaklar ki artık çok çalışmaya gerek olmadığını düşünüyorlar. Kadınlar ise iş hayatına giderek daha fazla katılıyorlar. İşgücünün % 40'ını bugün kadınlar oluşturuyor. Çalışan kadın da eski geleneklerin etkisinin azalması anlamına geliyor; çünkü çalışan kadın modern dünyada erkekle aynı pozisyona geliyor, ekonomik bağımsızlığını kazandıkça istediği gibi yaşıyor, görücü usulü evlilik azalıyor, istediği kişiyle evleniyor ve hatta evlenmiyor bile.

Grup psikolojisinin dışına çıkamayan Japonlar giderek bunalıma sürükleniyor, intihar oranları giderek artıyor. Toplumun esnek olmayışı ve aşırı sorumluluk duyguları bireyleri giderek strese sokuyor. Bir de gündelik yaşamı güçleştiren unsurlar var: aşırı kalabalık yüzünden işe gidiş gelişlerde trafikte yaşanan sıkıntı, evlerin küçük, dar ve kullanışsız olması, yeni ev edinmenin oldukça maliyetli oluşu gibi. En büyük sorun ise hayat pahalılığı. Bugün Tokyo'da bir konut yaklaşık 20 milyar TL; Tokyo dışında ise ortalama 16 milyar buluyor. Üstelik bunlar genellikle 60-70 metrekareden büyük olmayan apartman daireleri.

Japonya'nın eleştirildiği diğer bir nokta ise AR-GE'ye fazla önem verme-

Dünyanın en kalabalık şehirlerinden biri olan Tokyo

Tokyo'daki otoyollar

meleri. Temel araştırmalar açısından Japonya'nın oldukça fakir olduğu, teknolojik açıdan bu kadar gelişmiş bir ülke olmasına rağmen yeterli bilim adamının bulunmadığı da yapılan eleştiriler arasında. Geçen on yıl içinde tabii bilimler alanında Amerikan bilim adamları 175, Almanlar 61 nobel ödülü almış. Japon araştırmacılar ise bu sayı sadece 5. Japon hükümetinin AR-GE'ye ayırdığı bütçe, Amerikan hükümetinin AR-GE'ye ayırdığı bütçenin üçte biri. Bu nedenle AR-GE daha çok özel kuruluşlar tarafından yapılıyor. Bunun sakıncası yapılan AR-GE faaliyetlerinin kamuya fazla mal edilememesi. Esas sorun ise üniversiteli ve sanayici araştırmacıların birbirleriyle bağlantı kurmaktan sürekli kaçınmalarından kaynaklanıyor. Bunun da çeşitli sebepleri var. Örneğin, her iki tarafın da son derece kendini beğenmiş olması. Diğer yandan, ulusal laboratuvarlarda çalışan bilim adamları da özel laboratuvarlarda çalışanlarla işbirliği yapmaya pek hevesli değiller. Devlet üniversitelerinde ise durum daha kötü. Buralarda çalışan araştırmacılar devlet memuru olduklarından, dışarı yaptıkları işlerden ücret alamıyorlar. Dolayısıyla dışarda iş yapmaya hevesli olmadıkları ve işbirliğine yanaşmayacakları kolayca anlaşılabilir. Zaten ABD veya Avrupa ile kıyaslandığında Japon üniversiteleri daha katı ve hiyerarşik bir yapıya sahip olduklarından bürokrasi yoğun oluyor. Yaşlı fakülte başkanları araştırma programlarında ve yayınlanacak eserlerde karar mercileri durumunda. Genç araştırmacılar fazla teşvik edilmediği için, Avrupa veya Amerika'da teknisyenlerin yaptığı işlerden daha fazlasını yapamıyorlar. Bu durum da onların gelişmesini önüyor. Bu nedenle, son yıllarda Japonya, yetenekli araştırmacılarından birçoğunu Amerikan üniversitelerine

kaptırmış. Onların geri dönmeleri için sadece daha fazla bütçe ayrılması yeterli çözüm olarak görülüyor, bunun yanında bütçenin nasıl kullanıldığı da önemli.

Esas sorunun temeli ekonomiden kaynaklanıyor. "Japon ekonomisi bugün ne durumda?" sorusunun cevabı eskisi kadar olumlu değil. Ekonomideki gerilemenin nedeni 1987'den sonra, bankaların tüketicilere, hizmet sektörüne, taşınmaz ticareti ve spekülasyonu yapan şirketlere açtıkları kredilerin, endüstri kurumlarına verdikleri kredileri aşması olarak açıklanıyor. 1988-1991 arasında yeni fabrikalara yapılan dev yatırımlardan sonra bir gerileme devrine girildi. 1992-1995 arasında GSMH yılda ortalama sadece % 0,6 artış gösterdi. 1990'ların başında devlet borçları 1 trilyon dolara vardı, 1990-1994 arasında ise otomobil üretimi neredeyse % 22 düşüncü Nissan gibi endüstri devi kuruluşlar fabrika kapatmak zorunda kaldılar. Bu sorunlar karşısında işe koyulan ekonomistlerin çabalarıyla ufak da olsa ekonomide bazı iyileşmeler başladı. Örneğin geçen sene borsada % 0,9 oranında bir yükselme oldu. Buna rağmen bu oran 1989'daki oranın yarısının biraz fazlası.

Ekonomideki bazı iyileştirmelere rağmen geçmiş yılların izi çok kolay silinmiyor. Şirketlerin birçoğu ikramiyele-ri, fazla mesai ücretlerini ve benzeri ödemeleri kestiler. Sony ve Toyota gibi

dev kuruluşlar artık Japonya'da değil, işçi ücretlerinin daha ucuz olması ve pazara olan yakınlıklarından dolayı Çin, Güneydoğu Asya, Avrupa ve ABD'de yatırım yapmayı tercih ediyorlar. İşin daha da ilginç tarafı, Japonya'nın ithal ettiği televizyon setlerinin sayısı ihraç ettiği oranla 2,5 kat daha fazla. Bunlar Malezya ve Tayland gibi ülkelerdeki Japon fabrikalarından ithal ediliyor. Toyota'nın araştırmasına göre 1998 yılında dünya çapında satacağı otomobillerin % 65'i Japonya dışında üretilmiş olacak.

1985 yılında dışarıya satılan renkli TV sayısı 13,4 milyonken, 1994 yılında bu sayı sadece 3,5 milyondur. Yabancı yatırımların sayısı ise giderek azalıyor. Uzmanlar Japon ekonomisindeki bu gerilemenin nedenini esas olarak 1950'den beri kullanılan metotların artık günümüze uyum sağlayamaması olarak açıklıyor.

Japonlar gerçekten bir mucize yaratılar. Bunu nasıl yarattıkları sorusuna verilecek cevap ise çok kesin değil. Kesin olan şey, onların dünyanın bütün toplumlarından farklı olduğu ve bu mucizeyi kültürlerinden, hayat anlayışlarından kaynaklanan çalışma azmiyle gerçekleştirdikleri. Ancak, onları ileri teknoloji düzeyine ulaştıran bu çalışma azmi artık mutluluk getirmiyor, Japon insanı giderek bunalıma itiliyor. Bugün Japonya dünyada intihar oranlarının en yüksek olduğu ülkelerden biri. İnsanüstü çabalarla gerçekleştirilen mucize, insanları yormaya başladı. Kültürü, tarihi ve teknolojiyle incelemeye değer bir ülke olan Japonya'nın geleceği de incelemeye değer görünüyor.

Yaprak Renda

Konu Danışmanı: Murat Kadioğlu

Japon Kültürünü Anlatır ve Değerlendirir Derneği Üyesi

Kaynaklar:

Göyşek, B. *Japon Kültürü*, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1983

Koza, C. *Türkiye Muavene-i İktisadiyatı ve Asya Medeniyetleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1995

New York, 25 Mart 1996

Shimizu, R. *Japan: The Modern World*, Oxford Univ. Press, 1965

The Economist, 25 Mayıs 1996

Time, 22 Nisan 1996, 10 Temmuz 1995

Japonya'nın en yüksek dağı Fuji